

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ทัศนคติ (Attitude)

1. ความหมายของทัศนคติ

คำว่า "ทัศนคติ" ตรงกับ คำว่า "Attitude" ในภาษาอังกฤษ มีรากศัพท์มาจากคำว่า "Aptus" แปลว่า ไฉมเอียง เหมาะสม ต่อมาได้นำมาใช้ถึงท่าทีการแสดงออกมาของบุคคล ที่บ่งบอกถึงสภาพจิตใจ (Allport 1967 อ้างโดยวิลาศ 2534 : 9) ทัศนคติเป็นนามธรรมและเป็นส่วนทำให้เกิดการแสดงออกด้านการปฏิบัติ แต่ทัศนคติไม่ใช่แรงจูงใจ (Motive) และแรงผลักดัน (Drive) หากแต่เป็นสภาพแห่งความพร้อมที่โต้ตอบ (State of readiness) และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการสนองตอบของบุคคลต่อสิ่งเร้า แต่ความหมายของทัศนคติยังไม่เป็นที่ยอมรับตรงกันในหมู่นักจิตวิทยา ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของทัศนคติแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของตน ดังเช่น ทัศนคติหมายถึงผลรวมทั้งหมดของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด การแสดงออกด้านการพูดเป็นความคิดซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของทัศนคติ ถ้าจะวัดทัศนคติก็สามารถทำได้โดยการวัดความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ (Thurstone 1928 อ้างโดย ประภาเพ็ญ 2520:1) แสดงว่าทัศนคติเป็นภาวะจิตใจและประสาทเกี่ยวกับความพร้อม ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (Freeman, Garlsmith and Sear 1960:246 อ้างโดยศีกดิ์ 2531:1) ในหนังสือพจนานุกรมการศึกษาของกูด (Good 1973 อ้างโดยศีกดิ์ 2531:1) ได้กล่าวถึงทัศนคติว่าเป็นความรู้สึกของคนเราที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ และบางท่านได้ให้ความหมายของทัศนคติแตกต่างไปจากนี้ว่า ทัศนคติเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อ (Beliefs) ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มนิยมของบุคคล ในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบ หรือ ไม่ชอบ (Rokeach 1970 อ้างโดยประภาเพ็ญ 2520:2)

จากผู้ที่ให้ความหมายของทัศนคติไว้มากมายดังกล่าวแล้ว เราจะสรุปความหมายรวม ๆ ได้ดังนี้ ทัศนคติเป็นการรวบรวมความคิดเห็น ความเชื่อความรู้สึกมาประเมินโดยรวม ๆ เพื่อก่อให้เกิดแนวโน้มในการเกิดพฤติกรรมตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ

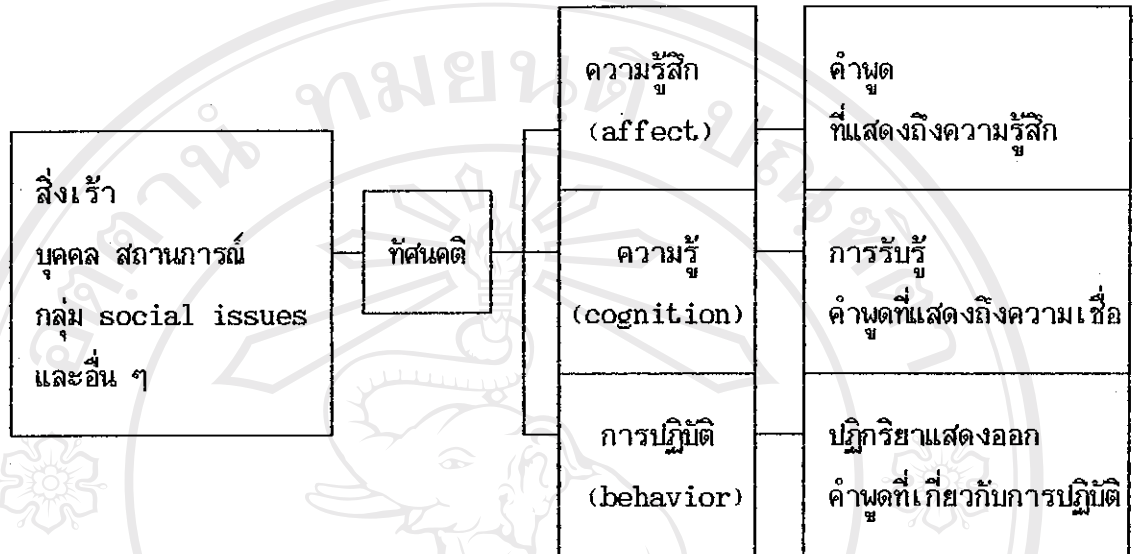
1. องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) เป็นเรื่องของการรู้หรือการคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถ้าคนเรารู้หรือเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้น แต่จะไปในทางดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับความรู้ที่เราอยู่ในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้าเราไม่รู้จักในสิ่งใดเลย ทัศนคติก็ไม่เกิดขึ้น

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกในทางดีหรือไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าเรารู้สึกในทางไม่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราก็ไม่ชอบหรือไม่พอใจในสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกนี้จะทำให้เกิดทัศนคติซึ่งยากจะเปลี่ยนแปลงได้

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ (Behavioral Component or Action Tendency Component) เป็นความพร้อมที่ตอบสนองหรือแนวโน้มที่จะปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนส่งเสริม ช่วยเหลือหรือขัดขวางทำลาย ต่อสู้ (Freeman 1970 อ้างโดยศักดิ์ 2531:4-5)

จากองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทางด้านการเป็นพื้นฐานของทัศนคติก่อให้เกิดความรู้สึกและแนวโน้มในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลถ้าไม่มีความรู้ความเข้าใจ หรือความคิดรวบยอด (Concept) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว จะไม่มีทัศนคติในเรื่องนั้น เพื่อให้มองเห็นองค์ประกอบของทัศนคติดียิ่งขึ้น จึงแสดงในรูปแบบแผนภูมิดังนี้ (ประภาเพ็ญ 2520:3-4)

แผนภูมิมองค์ประกอบของทัศนคติ

3. การวัดทัศนคติ

วิธีการวัดทัศนคติของลิเคอร์ท (Likert) เป็นที่นิยมใช้กันมาก โดยการประมาณค่าด้วยการรวมคะแนนทุกข้อ (Summated Rating Scale) และยึดหลักการว่าทัศนคติทั้งหลายของบุคคล จะมีการแจกแจงอยู่ในลักษณะที่เป็นโค้งปกติ สามารถใช้หน่วยความเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นเกณฑ์ในการวัดได้ ลิเคอร์ทพบว่าค่าของหน่วยวัดที่ใช้หน่วยความเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นเกณฑ์นั้น เมื่อเทียบกับคะแนนที่จัดอันดับของการตอบสนองแบบ 1, 2, 3, 4, 5 มีสายสัมพันธ์กันสูงถึง 0.99 ซึ่งสามารถที่จะใช้แทนกันได้ ดังนั้นแบบวัดทัศนคติของลิเคอร์ทจึงประกอบด้วยข้อความคิดเห็นหลาย ๆ ข้อ มีลักษณะทั้งเชิงบวกและเชิงลบ แต่ละข้อมีคุณค่าทัศนคติตามมาตราวัดระดับความต่อเนื่อง จากไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ เห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง (ประภาเพ็ญ 2520:29)

ผลงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง

ระบบส่งเสริมการเกษตร

แนวทางการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร 2534:1-16) มีดังนี้

1. การฝึกอบรมประจำเดือน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่เกษตรกรตำบลทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ
2. เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาของเกษตรกรและอุปสรรคข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบล
3. เพื่อร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานและแผนการสอนใน 4 สัปดาห์ต่อไป

วาระการฝึกอบรมประจำเดือน

1. การบรรยายความรู้ทางวิชาการเกษตร
2. การอภิปรายแก้ไข้ปัญหา
3. การจัดทำแผนการปฏิบัติงานเยี่ยมเกษตรกรและแผนการสอน
4. การฝึกปฏิบัติ ดูงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการในการฝึกอบรมประจำเดือน

สำหรับเวลาที่ฝึกอบรม 1 วัน สถานที่ใช้ห้องประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอเจ้าภาพที่จัดฝึกอบรมประจำเดือน

2. การประชุมประจำเดือน

เป็นการประชุมเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอ ในแต่ละอำเภอ เพื่อวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถวัดผลได้ โดยเน้นหนักด้านการวางแผนของสำนักงานการบริหารโครงการ/กิจกรรม การรายงานผลการดำเนินงาน การติดตามความก้าวหน้าของงาน/โครงการ ปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้อาจจะมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ในส่วนที่เป็นวิชาการเฉพาะที่จำเป็น หรือเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ตามความเหมาะสม

วาระการประชุมประจำเดือน

1. การวางแผนการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ โดยจะต้องกำหนดกิจกรรมและเป้าหมายที่สามารถปฏิบัติและวัดผลได้ไว้ชัดเจน
2. การบริหารโครงการ/กิจกรรม ที่มีการเร่งรัดให้ดำเนินการในอำเภอ
3. การรายงานผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ตลอดจนการติดตามความก้าวหน้าของการทำงาน
4. การเสนอปัญหาอุปสรรค และข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน และร่วมกันแก้ไข
5. อาจมีการให้ความรู้เฉพาะเรื่อง/ประเด็น ที่มีความจำเป็น หรือเป็นความต้องการของเจ้าหน้าที่ในอำเภอ สำหรับเวลาที่ใช้ประชุม 1 วัน ระยะเวลาห่างกัน 4 สัปดาห์/ครั้ง สถานที่ใช้ห้องประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอ

3. การเยี่ยมเกษตรกร

เกษตรตำบล 1 คน รับผิดชอบครัวเรือนเกษตรกรประมาณ 1,000 ครัวเรือน โดยเกษตรตำบลทุกคนจะต้องจัดทำตารางการเยี่ยมถาวร และแผนปฏิบัติงานประจำเดือน

การปฏิบัติงานเยี่ยมเกษตรกร

1. เกษตรตำบลจะออกปฏิบัติงานเยี่ยมเกษตรกร ในหมู่บ้านที่กำหนดไว้ตามตารางการเยี่ยม การเข้าเยี่ยมต้องเป็นไปตามแผนปฏิบัติงานเยี่ยมเกษตรกรที่ได้จัดทำไว้ในวันฝึกอบรมประจำเดือน
2. หมู่บ้าน เป็นจุดหมายในการออกปฏิบัติงานเยี่ยมซึ่งเกษตรตำบลต้องไปตามกำหนดวันและเวลาที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานเยี่ยม
3. จุดนัดพบ เป็นสถานที่นัดพบระหว่างเกษตรตำบลกับบุคคลเป้าหมาย ซึ่งจะต้องกำหนดช่วงเวลาที่อยู่ปฏิบัติงาน ณ จุดนัดพบไว้อย่างแน่นอน โดยมีป้ายจุดนัดพบเพื่อแสดงตัวและกำหนดจุดหมาย

4. พื้นที่ เป็นการกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะลงปฏิบัติงาน ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ เพื่อพบบุคคล เช่นเกษตรกรหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ หรือเกษตรกรอื่น ๆ และลักษณะที่ 2 เพื่อการตรวจเยี่ยม เป็นการปฏิบัติงานตรวจเยี่ยมในพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำในไร่นา การจัดทำแปลงทดสอบแปลงส่งเสริมและการสาธิตต่าง ๆ

การจัดทำแผนปฏิบัติงานเยี่ยมเกษตรกร

1. กำหนดวัน เวลา สถานที่ที่แน่นอน เพื่อให้สามารถจัดเวลาให้สัมพันธ์กับงานที่จะปฏิบัติในแต่ละหมู่บ้าน
2. กำหนดเกษตรกรเป้าหมาย เพื่อถ่ายทอดความรู้
3. กำหนดประเด็นส่งเสริม เพื่อช่วยในการเตรียมวิชาการของเกษตรกร ตำบลให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร
4. กำหนดกลวิธี เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุอุปกรณ์ตรงกับเรื่องที่จะส่งเสริมแต่ละเรื่องได้ถูกต้อง

4. ศูนย์เกษตรกรประจำตำบล

ตามระบบส่งเสริมการเกษตร ได้กำหนดให้จัดตั้ง "ศูนย์เกษตรกรประจำตำบล" 1 ศูนย์ต่อเกษตรกรตำบล 1 คน

วัตถุประสงค์

1. เป็นสถานที่ที่เกษตรกรมาติดต่อ กับเกษตรกรตำบลเพื่อขอคำแนะนำ
2. เป็นสถานที่เผยแพร่ข่าวสาร และวิชาความรู้การเกษตรแก่สมาชิกในครอบครัวเกษตรกร
3. เป็นสถานที่ฝึกอบรมด้านวิชาการ แก่สมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกรผู้นำ และเกษตรกรทั่วไป และสามารถฝึกปฏิบัติจากการทำแปลงทดสอบ/สาธิตบริ เวณศูนย์เกษตรกรประจำตำบล
4. เป็นสถานที่สำหรับเจ้าหน้าที่จากอำเภอ จังหวัด และหน่วยงานอื่นมาติดต่อประสานงาน ประชุม และนิเทศงาน
5. เป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสานการระหว่างสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกร

การดำเนินกิจกรรมของศูนย์เกษตรประจำตำบล

1. สิ่งประกอบประจำศูนย์เกษตรประจำตำบล

1. ป้ายแสดงชื่อ ตำแหน่งเกษตรตำบลที่รับผิดชอบ กำหนดวัน เวลา ที่ปฏิบัติงาน ในศูนย์เกษตรประจำตำบล
2. ป้ายแสดงแผนการปฏิบัติงานประจำเดือน เพื่อให้ผู้มาติดต่อทราบ
3. กล้องรับโทรศัพท์ เพื่อให้ผู้มาติดต่อแล้ว ไม่พบได้แจ้งปัญหาหรือนัดแนะ
4. สถิติข้อมูลที่สำคัญ เช่น เนื้อที่ทั้งหมด เนื้อที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ที่สำคัญในท้องถิ่น จำนวนประชากร จำนวนเครื่องจักรกลการเกษตร สัตว์เลี้ยง สถาบันเกษตรกร แผนที่ตำบลแสดงหมู่บ้าน เส้นทางคมนาคม แหล่งน้ำ แหล่งปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของท้องถิ่นและอื่น ๆ
5. ข่าวสาร เอกสารคำแนะนำทางการเกษตรทั้งในด้านพืช ประมง ปศุสัตว์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเกษตร
6. ภาพหรือตัวอย่างปัจจัยการผลิต ผลิตภัณฑ์ของสถาบันเกษตรกร ตามความเหมาะสม

2. กิจกรรมที่ศูนย์เกษตรประจำตำบล

1. เป็นสถานที่ที่เกษตรกรมาติดต่อกับเกษตรตำบล
2. เป็นสถานที่ในการเผยแพร่ข่าวสาร และวิชาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของเกษตรกร
3. เป็นสถานที่จัดประชุม ฝึกอบรมเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัว เกษตรกร เกษตรกรผู้นำ เกษตรหมู่บ้าน
4. เป็นสถานที่จัดนิทรรศการ และสาธิตการเกษตร
5. เป็นจุดนัดพบของหมู่บ้านนั้น
6. เป็นจุดนัดพบ หรือใช้เป็นสถานที่ประชุมของเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น ๆ
7. เป็นแหล่งรวบรวมและขยายพันธุ์ดี

ทัศนคติของเกษตรกรตำบลที่มีต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ไพบุลย์ (2530 : 60) ได้ศึกษาถึงทัศนคติของเกษตรกรตำบลในจังหวัดลำพูน ต่อตารางการเยี่ยมรายปีกับ พบว่าเกษตรกรตำบลมีทั้งเห็นด้วย และไม่เห็นด้วย ที่เห็นด้วย หรือเห็นประโยชน์ของตารางการเยี่ยมรายปีกับเพราะ 1) ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับเกษตรกร และช่วยแก้ไขปัญหาค 2) เกษตรกรรู้เวลาเยี่ยมที่แน่นอน 3) สามารถเข้าใจปัญหาในสิ่งที่ของตนเอง และทำให้การเผยแพร่เทคโนโลยีมีประสิทธิภาพและที่ไม่เห็นด้วย ได้ให้เหตุผลดังนี้ 1) มีงานด่วนและงานพิเศษต้องทำ 2) แต่ละหมู่บ้านมีกิจกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งบ่อยครั้งไม่สอดคล้องกับเวลาเยี่ยม 3) เวลาจำกัดไม่สามารถติดตามแผนงานได้ 4) ไม่เหมาะสมกับทุกฤดูกาล 5) ไม่สามารถที่จะหยุดชงักงานในหมู่บ้านแรกและ 6) สภาพการเดินทางไม่ดี ขณะที่อจนา (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของเกษตรกรตำบล ใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร พบว่าเกษตรกรตำบลทั้ง 4 จังหวัด มีความคิดเห็นโดยส่วนรวมต่อโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรในระดับดี (คะแนน 3.89) ข้อดีของโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรคือ เกษตรตำบลสามารถช่วยแก้ไขปัญหาระดับตำบลได้ และเกษตรกรได้รับเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ส่วนข้อควรปรับปรุงแก้ไขของโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรคือ เกษตรตำบลมีประสบการณ์ในภาคส่วนน้อย เกษตรกรขาดความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน และขาดแคลนวัสดุทัศนูปกรณ์ในการปฏิบัติงาน ส่วนทรงศักดิ์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลภาคตะวันออกเฉียงใต้ตามระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน พบว่าเกษตรกรตำบลส่วนใหญ่จะมีแผนการเยี่ยมเกษตรกรที่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนมากจะเยี่ยมได้ครบตามแผนที่กำหนดไว้ และศักดิ์ศิลป์ (2528 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลในจังหวัดภาคกลางที่อยู่ในโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร พบว่าลักษณะการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลนั้น เกษตรตำบลมีหน้าที่หลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเยี่ยมเกษตรกรที่บ้านและไร่นา และนำปัญหาที่แก้ไขไม่ได้เสนอในการฝึกอบรมรายปีกับ ศึกษาและสำรวจข้อมูลจากเอกสารรายงานต่าง ๆ และสังเกตสถานการณ์ด้านการเกษตรโดยบันทึกไว้ด้วยตัวเอง และยังปลูกฝังอุดมการณ์ทัศนคติที่ถูกต้องแก่เกษตรกรให้ภูมิใจในอาชีพการเกษตร

และธงชาติ (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงการปฏิบัติงานของเกษตรตำบล เกี่ยวกับระบบการฝึกอบรมและการเยี่ยมเกษตรกร ใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการให้ความรู้ทางวิชาการแก่เกษตรกรตำบลในการฝึกอบรมรายปี ยังไม่เพียงพอและตรงกับความต้องการของเจ้าหน้าที่ มีสาเหตุมาจากการที่ไม่สามารถควบคุมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมในการฝึกอบรมรายปีทุกครั้ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมรายปีไม่ครบทุกกิจกรรมที่กำหนด ตลอดจนการขาดแคลนนักวิชาการเกษตรที่มีความรู้ และประสบการณ์สูงในท้องถิ่น ที่จะไปเป็นวิทยากรบรรยายในการฝึกอบรมรายปี ส่วนการเยี่ยมเกษตรกรของเกษตรตำบล ไม่สามารถให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้เป็นที่น่าพอใจ ถึงแม้จะมีเกษตรอำเภอ และผู้ช่วยเกษตรอำเภอ ไปแนะนำช่วยเหลือในภาคสนามก็ตาม ซึ่งเป็นผลจากการให้ความรู้จากการฝึกอบรมรายปีไม่เพียงพอตนเอง และประดิษฐ์ (2525:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงความต้องการของเกษตรตำบลต่อการปฏิบัติงานในภาคตะวันตก พบว่าเกษตรตำบลส่วนมากเห็นว่าการฝึกอบรมรายปี 2 ครั้งต่อเดือนเหมาะสมแล้ว วิธีการที่ใช้ถ่ายทอดความรู้คือ การบรรยายความรู้ และศึกษาดูงาน เนื้อหาวิชาการเกี่ยวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ และในเรื่องของวิทยากรบรรยายควรรวเป็นนักวิชาการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับทัศนคติ

จากการตรวจสอบเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ในการปฏิบัติงาน ทำให้ทราบว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะส่วนบุคคลในหลายเรื่อง แต่ที่น่าสนใจและมีความสำคัญ สมควรแก่การศึกษาวิจัย ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ศาสนา ภาษากูมิลาเนา ระดับการศึกษา และประสบการณ์การฝึกอบรม ซึ่งเรื่องดังกล่าวมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลโดยตรงกับทัศนคติของเกษตรตำบล ซึ่งจะได้แยกพิจารณาในแต่ละเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับทัศนคติ

ปัญญา (2526 : 308) กล่าวว่าปัญหาด้านเพศของบุคคลที่จะทำการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นงานบริการผู้หญิงหรือผู้ชายก็น่าจะทำได้แต่ความจริงแล้วเพศหญิงจะมีอุปสรรคในการทำงานด้านนี้มาก เพราะสภาพการส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่กระจายตามชนบท ดังนั้นหากผู้ทำงานส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้หญิงจะเกิดปัญหาอย่างมากในการเดินทาง และต้องตรากตรำต่องานที่ต้องทำ เช่นเดียวกับวีระพงษ์ (2533:17-18) พบว่าสิ่งที่เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องกับทัศนคติเชิงจริยธรรมของเกษตรกรตำบล ได้แก่ เพศ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลกับการแสดงออกของทัศนคติเชิงจริยธรรมของเกษตรกรตำบล ขณะที่ นันทนา และนิยะดา (2530:157) พบว่าผู้ชายมีทัศนคติและคุณค่าทางสังคมแตกต่างกับผู้หญิงจะส่งผลให้การปฏิบัติงานแตกต่างกันด้วย ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของวัลยา (2533:99) พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่แตกต่างกันด้านเพศ จะแตกต่างกันในด้านความสำเร็จของงาน และวีระพงษ์ (2533:105) ยืนยันว่าเกษตรกรตำบลมีทัศนคติในระดับที่ต่างกันสืบเนื่องมาจากลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศที่ต่างกัน จึงน่าจะสรุปได้ว่าเพศของเกษตรกรตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับทัศนคติ

อายุ นับเป็นองค์ประกอบชนิดหนึ่งที่ทำให้คนเรามีความแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าคนที่มีอายุต่างกันจะมีความรอบรู้ ความรับผิดชอบ ประสบการณ์ ความสนใจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ความจำ บุคลิกภาพ และวุฒิภาวะทางด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป และศิริศักดิ์ (2518 : 16) กล่าวว่า บุคคลที่มีอายุน้อยเป็นบุคคลในวัยหนุ่มสาวเป็นกลุ่มบุคคลหัวใหม่ มีความตื่นตัว มีแนวโน้มที่จะยอมรับมีความสนใจและมีการแสดงออกต่อสิ่งใหม่ได้รวดเร็ว และบุคคลที่มีอายุมาก เป็นกลุ่มบุคคลหัวเก่ามีแนวโน้มที่จะรักษาประเพณีดั้งเดิม ซึ่งเคยประพฤติปฏิบัติมาจนเคยชิน ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ที่ตนเองเคยเป็นอยู่ง่าย ๆ ฉะนั้นกลุ่มบุคคลที่มีอายุน้อย จึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่ากลุ่มบุคคลที่มีอายุมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของเขาวลักษณ์ (2519 : 16) พบว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์กับอายุ กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติงานที่มีอายุน้อย มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากกว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีอายุมาก และเกล็ดแก้ว (2528:39) พบว่าความ

พึงพอใจในการปฏิบัติงานเปลี่ยนแปลงไปได้ตามระดับอายุ คืออายุเพิ่มมากขึ้นความพึงพอใจ ยิ่งลดลง ขณะที่วีระพงษ์ (2533:106) พบว่า เกษตรตำบลที่มีทัศนคติในระดับที่ต่างกัน สืบเนื่องมาจากลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่อายุที่ต่างกัน จึงน่าจะสรุปได้ว่าอายุของเกษตร ตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการสมรสกับทัศนคติ

อารง (2527:264) กล่าวว่าสถานภาพการสมรสเป็นตัวแปรที่สำคัญ ในทางสังคมศาสตร์ ซึ่งทำให้ลักษณะอื่น ๆ ของบุคคลพลอยแตกต่างกันไปด้วย นักวิจัยทาง สังคมศาสตร์บางท่านพบว่า คนโสดกับคนที่สมรสแล้วนั้น แตกต่างกันด้วยความรู้สึก ในจุด หมายแห่งชีวิตคือ คนโสดมีความรู้สึกไม่ค่อยมั่นคง ขาดจุดหมายแห่งชีวิตที่แน่นอน ส่วนคนที่ สมรสแล้วมีความรู้สึกมั่นคงมีจุดหมายในชีวิตที่แน่นอนกว่า เช่นเดียวกับชัชวาลย์และคณะ (2524:23) กล่าวว่า การสมรสนับได้ว่าเป็นการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างใกล้ชิดสนิทสนมที่สุดใน บรรดาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั่วไป ความสำเร็จในชีวิตการสมรสนับได้ว่าเป็นสิ่ง ประเสริฐสุดอย่างหนึ่งสำหรับมนุษย์ เพราะความสำเร็จนี้สามารถช่วยสร้างเสริมภารกิจ ของชีวิตในด้านอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามไปด้วยเสมอ เยาวลักษณ์ (2518:220) และสนธิ (2524:49) พบว่าผู้ที่โสดและผู้ที่สมรสแล้วมีระดับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของวรรณ (2533:26) พบว่าลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่สถานภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับการเลือกประกอบอาชีพ และวีระพงษ์ (2533: 107) พบว่าเกษตรตำบลที่มีทัศนคติในระดับที่แตกต่างกัน สืบเนื่องมาจากลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่สถานภาพการสมรสที่แตกต่างกัน จึงน่าจะสรุปได้ว่าสถานภาพการสมรสของเกษตร ตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับทัศนคติ

ปัจเจกบุคคลที่นับถือศาสนา โดยมีความเชื่อและศรัทธาในการจะ เรียนรู้ศาสนาจากคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา เรียนรู้กฎระเบียบบทบัญญัติต่าง ๆ ของ ศาสนาโดยการใ้สติปัญญาไตร่ตรอง เมื่อสามารถเรียนรู้เข้าใจด้วยตนเองได้อย่างแท้จริง จึงจะก่อให้เกิดศรัทธาและความเชื่อที่ถูกต้อง ไพบรณ (2524:บทคัดย่อ) พบว่าบุคคลที่

นับถือศาสนาต่างกัน มีผลทำให้ทัศนคติของบุคคลแตกต่างกันด้วย และศรีธยา (2526: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงบทบาทของศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมภาคใต้ พบว่าการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันมีผลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมที่เน้นถือศาสนาอื่น ๆ แสดงออกทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประชากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จึงน่าจะสรุปได้ว่าศาสนาของเกษตรกรตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับทัศนคติ

ดุสิต (2530:53) กล่าวว่า เนื่องจากประชาชนใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการติดต่อในชีวิตประจำวัน ไม่นิยมพูดภาษาไทย การที่ประชาชนไม่พูดภาษาไทยหรือพูดภาษาไทย ไม่ได้อย่างที่ เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ย่อมเป็นปัญหาสำคัญในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ และมีภูมิลำเนาเดิมอยู่นอกเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้และพูดภาษามลายูไม่ได้ ซึ่งเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถ เข้ากับประชาชน ได้สนิท และเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน จึงน่าจะสรุปได้ว่าภาษาของเกษตรกรตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนากับทัศนคติ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2528:30) รายงานว่าข้าราชการส่วนมากมีความประสงค์ที่จะไปปฏิบัติงาน ในจังหวัดบ้านเกิดของตนเองมากที่สุด พร้อมทั้งระบุว่าความต้องการโอนย้ายของข้าราชการมีความสัมพันธ์กับสถานที่ปฏิบัติงานของข้าราชการ และวัลยา (2533:99-100) พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความแตกต่างกันในด้านภูมิลำเนา จะแตกต่างกันในด้านความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ขณะที่เกล็ดแก้ว (2528:บทคัดย่อ) พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในภูมิลำเนาเดิมมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในภูมิลำเนาอื่น ๆ ทุกด้านขององค์ประกอบของงาน เช่นเดียวกับเสาวภา (2525:27) พบว่าภูมิลำเนาซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ และวีระพงษ์ (2533:108) พบว่าเกษตรกรตำบลที่มีทัศนคติในระดับที่แตกต่างกัน สืบเนื่องมาจากลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน จึงน่าจะสรุปได้ว่าภูมิลำเนาของเกษตรกรตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

7. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับทัศนคติ

เป็นที่ยอมรับกันว่า ในสังคมไทยส่วนใหญ่มักจะยกย่องผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง โดยเฉพาะในสังคมชนบท ด้วยความเชื่อว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ย่อมจะมีวิจักษณ์ในการตัดสินใจ มีความคิดริเริ่ม ได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ เช่นเดียวกับ พิศนาคะ (2525:133) พบว่าระดับการศึกษาต่างกันความพึงพอใจในการปฏิบัติงานต่างกัน ด้วย ขณะที่เกล็ดแก้ว (2528:บทคัดย่อ) พบว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากกว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และเสาวภา (2525:25) พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ วัลยา (2533:100) พบว่าผู้ปฏิบัติงานที่แตกต่างกันในด้านระดับการศึกษา จะแตกต่างกันในด้านความสำเร็จของงาน และวีระพงษ์ (2523:111) พบว่า เกษตรตำบลที่มีระดับทัศนคติที่แตกต่างกัน สืบเนื่องมาจากลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จึงน่าจะสรุปได้ว่าระดับการศึกษาของเกษตรตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

8. ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การฝึกอบรมกับทัศนคติ

นำชัย (ไม่ระบุปีที่พิมพ์:1) กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในอันที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติและความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกระทั่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมนั้น ๆ และบรรดล (2527:บทคัดย่อ) ได้ยืนยันว่าการสอนการเรียนมีส่วนช่วยในการสร้างทัศนคติได้มาก แต่ก็มีค่าใช้จ่ายสร้างขึ้นได้ง่าย ๆ ในระยะเวลาอันสั้น บุคคลที่จะมีทัศนคติต่อสิ่งใดนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ในสิ่งนั้นเป็นอย่างดีมาก่อน ขณะที่พนัส (2524:78) พบว่าผู้ที่มีประสบการณ์การฝึกอบรมมากมีวิธีการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ และยังมีโอกาสที่จะถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ให้กับผู้อื่นอีกด้วย ซึ่งตรงข้ามกับผู้มีประสบการณ์การฝึกอบรมน้อยมักขาดความมั่นใจ แสดงว่าผู้ที่มีประสบการณ์กับเรื่องใดนาน ๆ จะมีทัศนคติที่ต่อเรื่องนั้น ดังที่พงษ์ศักดิ์ (2527:49) ได้กล่าวว่าผู้ที่เลือกปฏิบัติในสิ่งใดจะต้องมีทัศนคติที่ต่อสิ่งนั้น เช่นเดียวกับต๋อย (2504:3) กล่าวว่าบุคคลใดถ้าได้เรียนรู้และได้รับการฝึกฝนปฏิบัติในเรื่องใดนาน ๆ ย่อมจะมีทัศนคติที่ต่อสิ่งนั้น

ซึ่งตรงกับความเห็นของประภาเพ็ญ (2520:3-4) ที่ว่าทัศนคติมีองค์ประกอบทางด้านความรู้ (Cognitive Component) ความรู้สึก (Affective Component) และการปฏิบัติ (Action Tendency Component) จึงน่าจะสรุปได้ว่าประสบการณ์การฝึกอบรมของเกษตรกรตำบลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ

จากการตรวจสอบเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่ามีการศึกษาในเรื่องนี้มากพอสมควร แต่สำหรับใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังไม่ปรากฏมีผู้ใดได้ศึกษามาก่อน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจควรที่จะศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงงานส่งเสริมการเกษตรเฉพาะพื้นที่ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved